

1 Filosofian synty

Ydinsisällöt

Mitä filosofia on?

1.

Järjenkäyttöä
ja kyseen-
alaistamista

2.

Käsitteellistä
ajattelua

3.

Argumentointia
eli väitteiden
perustelemista

4.

Tiedon
tavoittelua

Mitä filosofia on? (kaavio, s. 15)

- Opiskelija on tottunut ajattelemaan, että opittava tieto on itsessään selkeästi määritelty ja rajattu ja että ainoana haasteena on sitten oppia se. Siksi ei kannata heti alkuun korostaa sitä, että kysymys ”mitä filosofia on?” on itsessään filosofinen kysymys.
- Yksi mahdollisuus on lähteä liikkeelle siitä, että tieto ja ajattelu ovat eri asioita. Tieto on informaation sisältöä, jota voi välittää eteenpäin. Ajattelu taas on kysymistä ja etsimistä.

Filosofian synty

- Filosofiassa tutkitaan maailmaa ajattelun avulla.
- Filosofia syntyi antiikin Kreikassa, kun maailmaa alettiin selittää myyttien sijaan järjen avulla.

Filosofia syntyy antiikin Kreikassa

Thales

636–546
eaa.

Sokrates

470–399
eaa.

Platon

427–347
eaa.

Aristoteles

384–322
eaa.

esisokraatikot

antiikin kultakausi

Keskeisiä käsitteitä

- **Järki** on mielen kykyä nähdä asioiden järjestys.
- **Kritiikki** on itsestäänselvyyksien ja perinteen kyseenalaistamista.
- **Valistus** painotti kritiikkiä keinona taistella vääryyttä vastaan.

Taito, s. 17: Filosofoiminen

- Filosofian opiskelu on filosofoinnin harjoittelemista.
- Filosofointiin kuuluvat mm.:
 - kyseenalaistaminen
 - käsitteiden merkityksen eritteleminen
 - väitteiden esittäminen ja niiden perusteleminen.
 - esitettyjen argumenttien arvioiminen
- Filosofiaa tehdään väittelemällä kasvokkain tai kirjoitusten välityksellä.

2 Filosofisten kysymysten luonne

Ydinsisällöt

Filosofian menetelmä

- Filosofiaa tehdään ajattelemalla.
- Monissa muissa tieteissä keskeisellä sijalla on havaintojen tekeminen, kuten mittaukset.

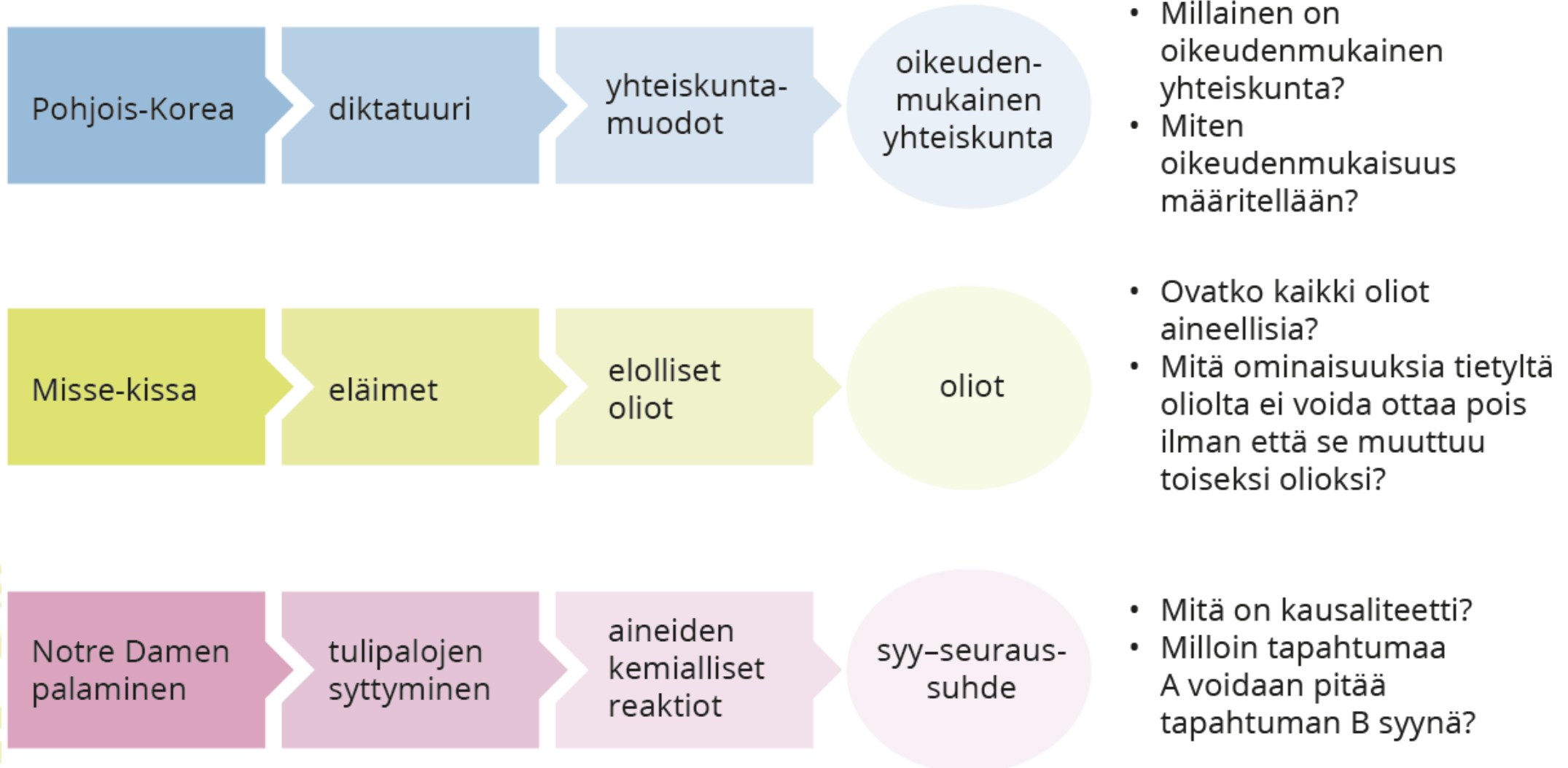
Filosofia kyseenalaistaa

- Tosina pidettyjen asioiden kriittinen ajattelu on filosofian tärkeä tehtävä.
- Kaiken kyseenalaistavan filosofin vastakohta on konformisti, joka haluaa vain olla samaa mieltä kuin kaikki muut.

FILOSOFIAN TUTKIMUSKOHTEET JA FILOSOFISET KYSYMYKSET

Filosofia ei tutki yksittäistapauksia vaan maailmaa hyvin yleisellä tasolla.

Taito, s. 25: Filosofisten kysymysten esittäminen

- Oivaltavat kysymykset ovat usein vastauksia tärkeämpiä.
- Monet filosofiset kysymykset ovat ikuisuuskysymyksiä.
- Filosofisia ovat esimerkiksi kysymykset:
 - Mitä jokin käsite tarkoittaa?
 - Onko joku teko oikein?
 - Miksi jokin asia on tietyllä tavalla?

3 Filosofia kritiikkinä

Ydinsisällöt

Valistuksen aika

- Valistuksen aika 1700-luvulla: järjen käyttäminen kritiikin välineenä valtiota ja kirkkoa vastaan
- Nykyinen demokratia perustuu valistuksen ajatuksiin
- Filosofia on eräässä mielessä aina edustanut valistusta, koska se on aina halunnut tutkia väitteiden pätevyyttä

Tavoitteena yleispätevyys

- Filosofia pyrkii yleispätevään eli universaaliin tietoon
- Universaali tieto pätee kaikkialla; universaalit oikeudet, kuten ihmisoikeudet, pätevät kaikille
- Antiikin demokratia ei ollut universaalia (vain omistajaluokan miehet saivat päättää)
- Yleispätevänä esitetty ajatus saattaa olla vain tietystä näkökulmasta esitetty ennakkoluulo. Onko miesten ylivalta vääristänyt filosofiaa?

Kriittiseen ajatteluun oppiminen

- Filosofia jatkaa omaa perintöään asettamalla sen jatkuvasti kyseenalaiseksi
- Kriittinen ajattelu ei ole sama asia kuin dissaaminen tai moittiminen
- Kritiikki on perusteiden läpikäyntiä ja punnitsemista
- Tiede, taide ja koulujärjestelmä perustuvat kriittisen ajattelun ihanteeseen
- Kriittinen ajattelu pyrkii eroon konformismista

Taito, s. 30: Perustelujen etsiminen

- Jokaisella valinnalla, väitteellä ja näkemyksellä on perusteensa
- Arjessa ne ovat usein ylimalkaisia ja tutkiskelemattomia
- Filosofiasa perusteluilta vaaditaan enemmän: perustelujen on oltava tosia ja johtopäätösten loogisesti pätevällä tavalla pääteltyjä
- Perustelut on tuotava näkyville, jotta niiden pitävyyttä voidaan tarkastella

Tieto, s. 33: Sokrates, filosofin perikuva

- Sokratesta (470 tai 469-399 eaa.) pidetään länsimaisen filosofian isänä.
- Se, mitä Sokrateesta tiedetään, perustuu Platonin dialogeihin.
- Delfoin oraakkeli kutsui Sokratesta kaikkein viisaimmaksi. Sokrates ei uskonut ja alkoi etsiä viisaampaa miestä.
- Lopulta Sokrates totesi, että muut luulevat tietävänsä, vaikka eivät tiedä, kun taas hän ei edes luule tietävänsä. Tätä kutsutaan sokraattiseksi viisaudeksi.

Tieto, s. 33: Sokrates, filosofin perikuva

- Sokrates tunnetaan oppilaansa Platonin kirjoittamien dialogien perusteella.
- Hän teki filosofiaa keskustelemalla ateenalaisten kanssa kaduilla.
- Sokrates tuomittiin kuolemaan nuorison turmelemisesta ja väärin jumalien palvonnasta.
- Sokratesta pidetään tinkimättömän totuuden tavoittelun ja keskustelevan tyylinsä takia filosofian mallikuvana.

Tieto, s. 33: Sokrates, filosofin perikuva

- Sokrates tuomittiin v. 399 kuolemaan tekaistun, nuorison turmelemista koskevan syytteen nojalla.
- Sokrates valitsi mielummin kuoleman kuin luopui filosofiasta.
- Sokrateen mukaan tutkiskelematon elämä ei ole elämisen arvoista.

4 Filosofia ihmisen elämässä

Ydinsisällöt

Filosofian alueet

- Filosofia voidaan jakaa eri alueisiin
- **Ontologia** eli oppi olemisesta tutkii, mitä olevasta voidaan sanoa vain sillä perusteella, että se on olevaa
- **Epistemologia** eli tietoteoria tutkii pätevän tiedon ehtoja ja tiedon periaatteellisia rajoja
- **Tieteenfilosofia** tutkii sitä, miten tieteellisen tiedon luotettavuutta voidaan perustella

Filosofian alueet

- **Etiikka** on moraalien eli oikeaan ja väärään liittyvien käsitysten ja tapojen filosofista tutkimista
- **Yhteiskuntafilosofiassa** tutkitaan yhteisöjen ja yhteiskuntien hallitsemiseen liittyviä ongelmia ja periaatteita
- **Logiikka** on oppi pätevästä päättelystä

Filosofian alueita ja niiden keskeisiä kysymyksiä

Ontologia
Mitä oleva tai
oleminen on?

**Epistemologia eli
tietoteoria**
Mitä on tieto?

Tieteenfilosofia
Miten maailmaa
voidaan tutkia
luotettavasti?

Logiikka
Mitä on pätevä
päättely?

**Etiikka eli
moraalifilosofia**
Miten elää hyvin ja
oikein?

Yhteiskuntafilosofia
Millainen on
oikeudenmukainen
yhteiskunta?

Filosofinen tutkimus

- Filosofiaa voidaan opiskella, opettaa ja tutkia myös yliopistossa.
- Filosofian akateemisen tutkimisen voidaan jakaa historialliseen ja temaattiseen lähestymistapaan.
- Filosofian historiallisessa tutkimuksessa pyritään saamaan selville, mitä jokin menneiden aikojen ajattelijat todella sanoivat jostakin asiasta.
- Tällä saattaa olla merkitystä nykypäivänkin keskustelulle.

Filosofinen tutkimus

- Temaattisessa lähestymistavassa lähdetään liikkeelle filosofisesta ongelmasta, johon pyritään kehittämään vastaus.
- Historiallinen tutkimus auttaa tässä tehtävässä: on hyödyllistä tietää, mitä tästä kysymyksestä on aiemmin sanottu.
- Aidot filosofiset kysymykset ovat sellaisia, joihin tiede ei ole antanut tai ei kenties voikaan antaa lopullista vastausta.

Filosofia eri elämänalueilla

- Kaikki inhimillisen elämän alueet herättävät myös filosofisia kysymyksiä. Esimerkiksi kasvatus ja koulutus, politiikka, uskonto ja taide.
- Eri elämänalueet perustuvat sekä julkituotuihin että julkilausumattomiin filosofisiin lähtökohtiin. Lisäksi niiden piirissä voidaan toimia monilla eri tavoilla ja ajaa erilaisia tavoitteita. Näistä toimintatavoista ja tavoitteista käydään filosofista keskustelua.

Filosofia eri elämänalueilla

- Usein filosofiset eroavaisuudet näillä eri elämänalueilla palautuvat kysymykseen siitä, mikä on taustalla oleva filosofinen ihmiskuva.
- Jos ihmisen ajatellaan olevan itsekäs ja laskelmoiva olento, tällä on suuri merkitys sille, minkälainen kasvattaminen tai millaiset poliittiset toimet ovat mielekkäitä ja tarpeellisia.

Filosofia eri elämänalueilla

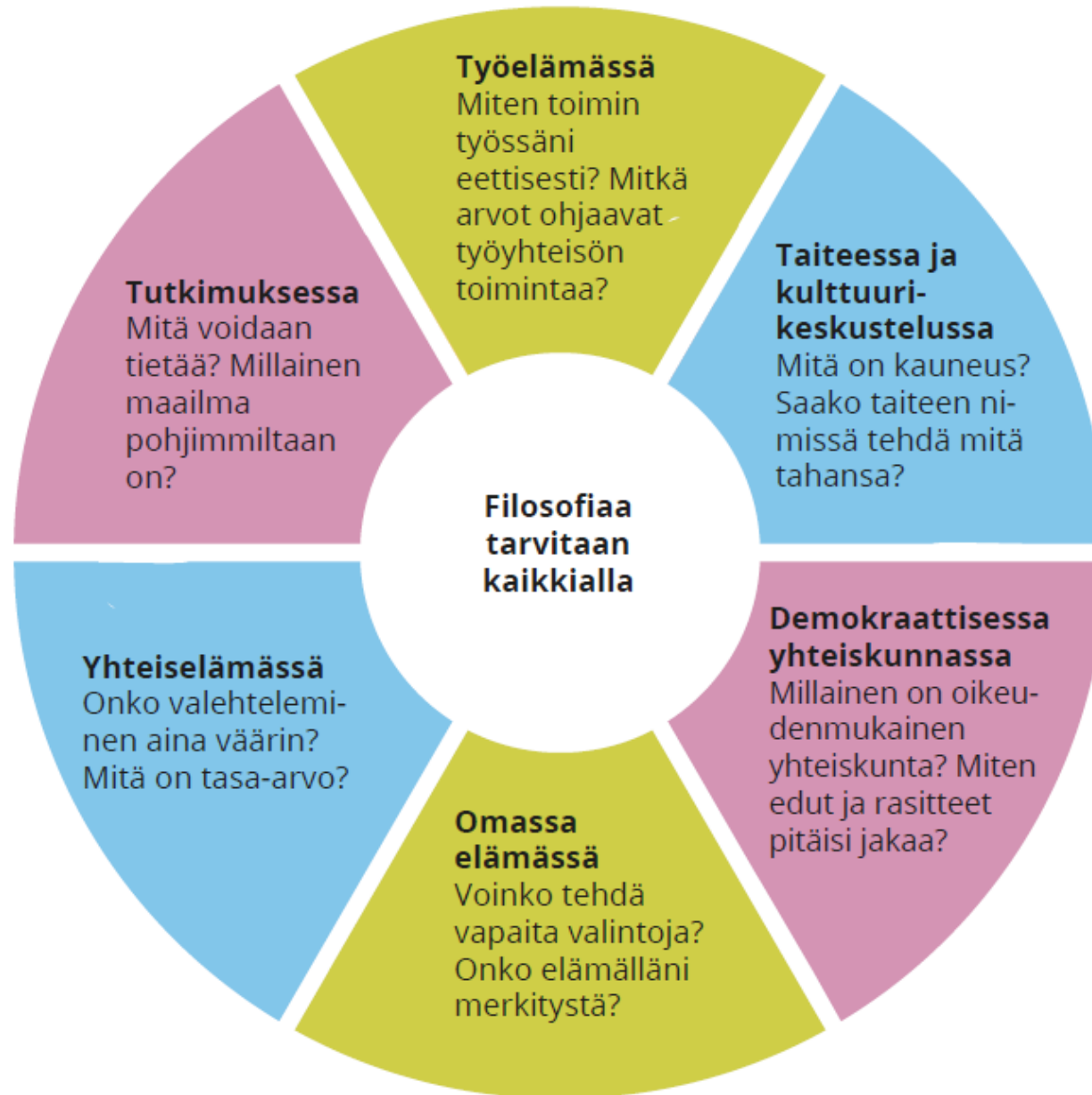
- Tiede ei voi ratkaista kaikkia kysymyksiä. Lääketiede osaa kertoa, miten raskaus keskeytetään tai kuinka kehittynyt sikiö on milläkin raskausviikolla. Mutta se ei voi tieteenä sanoa mitään siitä, tulisiko aborttiin olla laillinen oikeus ja millä ehdoilla.

Filosofia eri elämänaalueilla

- Myös arkielämä antaa aihetta moniin filosofisiin kysymyksiin. Ne voivat koskea mitä tahansa, vaikkapa inhimillisen kanssakäymisen oikean ja väärän kysymyksiä tai ihmettelyä siitä, miten lemmikki maailman kokee.

Taito, s. 37: Klassikkotekstien lukeminen

- Menneiden aikojen teosta, jota yhä luetaan ja kommentoidaan, kutsutaan *klassikoksi*.
- Filosofiasa klassikon aseman saaneita teoksia ovat esimerkiksi Platonin Valtio, René Descartesin Mietiskelyjä ensimmäisestä filosofiasta sekä Immanuel Kantin Puhtaan järjen kritiikki.

Taito, s. 37: Klassikkotekstien lukeminen

- Klassikoiden opiskelun avulla nykyajan filosofi saa käsityksen siitä, miten nykyään käytetyt filosofiset käsitteet ovat muodostuneet ja miten tunnettuja näkemyksiä on alun perin perusteltu.
- Klassikoita kuvataan usein ehtymättömiksi. Se tarkoittaa, että jokainen filosofien sukupolvi lukee ne uudestaan ja löytää niistä jälleen jotakin uutta.

